

NARODNI GOSPODAR

GLASILO ZADRUŽNE ZVEZE V LJUBLJANI.

Člani „Zadružne zveze“ dobivajo list brezplačno. — Cena listu za nečlane po štiri krone na leto, za pol leta dve kroni, za četrt leta eno krono; za člane zvezinih zadrug po tri krone na leto. — Posamezne številke 20 vin.

:: Telefon štev. 216. ::

C. kr. poštne hran. št. 64.846
Kr. ogrsko „ „ „ 15.649

Izhaja 10. in 25. vsakega meseca. — Sklep urejevanja 5. in 20. vsakega meseca. — Rokopisi se ne vračajo. — Cena inseratom po 30 vinarjev od enostopne petit-vrste, za večkratno inseracijo po dogovoru.

Vsebina: Kako je v posameznih državah razširjeno kmetijsko združništvo? O revizirah pri srbskih zadrugah. Bolezni pri perutnini. Uzgoj rajčica (pomidora). Gospodarske drobtine. Občni zbori. Balance.

Kako je v posameznih državah razširjeno kmetijsko združništvo.

Za zborovanje mednarodne zveze kmetijskih zadrug s sedežem v Darmštadu, so tej zvezi priklopljene zadružne organizacije poslale znamenite prispevke, kako je v njihovem okolišu razširjeno kmetijsko združništvo. Iz teh poročil je razvidno, kako mogočno stališče je zavzelo kmetijsko združništvo v večini kulturnih držav.

V Nemčiji je dne 1. maja 1912 doseglo število kmetijskih zadrug impozantno višino 25.918, med katerim se nahaja 98 osrednjih, 16.680 kreditnih, 2367 nabavnih in prodajalnih, 3460 mlekarskih in 3313 drugačnih zadrug. Svoje stališče ima zadružno delo v državni zvezi nemških kmetijskih zadrug, kateri je priklopljenih 41 zadružnih zvez z več nego 20.000 zadrugami. V državni zvezi združene teritorialne osrednje blagajne so koncem 1. 1911 delale z obratnim kapitalom 307 milijonov mark, kmetska osrednja posojilnica za Nemčijo (s sedežem v Berlinu, poprej v Neuwiedu) pa z obratnim kapitalom 95 milijonov mark. Zadružne blagovne centrale so prodale za 213.6 milijona kmetijskih potrebščin in za 104.4 milijona mark kmetijskih pridelkov, oso-

bito žita. V nemških kolonijah se je kmetijsko združništvo na prav znamenit način ustalilo v nemški južno zapadni Afriki, kjer obstoji posebna zadružna zveza s svojo osrednjo blagajno v Windhuku, dalje cela vrsta prodajalnih in nakupovalnih zadrug in ena hranilnica in posojilnica. Nemški kolonisti v Jafi v Palestini imajo že dolgo časa svojo vinarsko zadrugo.

V Avstriji se je kmetijsko združništvo zlasti v zadnjih 10 do 15ih letih hitro razširilo in se močno razvilo. Kmetijskih zadrug štejemo tu približno 11.500, od katerih je 8.611 združenih v Splošni zvezi na Dunaju. Na prvem mestu stoje hranilnice in posojilnice, ki se po nekaterih krajih pečajo tudi s skupno nabavo in prodajo. Njih število je 1. januarja 1911 znašalo 7631. Poleg njih je omeniti mlekarske zadruge, katerih je bilo ob tem času 826, dalje 251 nakupnih in prodajalnih zadrug, 189 živinorejskih in 249 strojnih zadrug. Število ostalih zadrug je precej mešano, dokazuje pa, da si je zadružna misel v kmetijskem prebivalstvu pridobila trdna tla. Središče združnemu delovanju je že omenjena Splošna zveza, kateri je sedaj priklopljenih 30 pokrajinskih zvez in osrednjih blagajn z 8611 zadrugami. Splošna zveza razširja zadružno propagando

in daje pouk in nasvete v splošno zadružnih zadevah in je z uspehom vzela v roke tudi marsikatero gospodarske zadeve. To velja zlasti o kmetijski vnovčevalnici za živino na Dunaju, ki je l. 1911 prodala 133.650 glav goveje živine v vrednosti 13.2 milijona kron. Ravno tako se je po prizadevanju Splošne zveze močno dvignila dobava kmetijskih pridelkov vojni upravi od strani zadružnih organizacij. Tudi za izobrazbo zvezinih in zadružnih uradnikov je Splošna zveza uspešno skrbela s prirejanjem poučnih tečajev. Veliko pozornost je zveza v zadnjem času obračala važni reformi zadružnega zakona, ustanovitvi splošnega zadružnega centralnega kreditnega zavoda in zakonski predlogi o davčnih in pristojbinskih olajšavah.

Na Ogrskem so se med kmetijskimi zadrugami najbolj razširile hranilnice in posojilnice, konsumna društva in mlekarske zadruge. Dne 1. januarja 1912 je obstajalo 2509 kreditnih zadrug, 1588 konsumnih društev (nabavnih in prodajalnih zadrug), 605 mlekarskih zadrug, 304 zadruge za zavarovanje živine, skupaj 5006 kmetijskih zadrug. Kot osrednji zavod zlasti za kreditne zadruge deluje deželna osrednja kreditna zadruga za Ogrsko, ki je istočasno zadružna zveza, osrednja blagajna in revizijskega zveza za kmetijske in obrtne zadruge; obenem deluje tudi kot centrala obrtnih in produktivnih delavnih in hišno-industrijskih zadrug. Ta centrala se udeležuje nakupovanja in prodajanja zemljišč. Nakupovalne in prodajalne zadruge imajo svoje središče v organizaciji z imenom Hangya, ki je centrala zveze ogrskih kmetov in centrala krščanskih konsumnih društev. Važno organizacijo za skupno prodajo kmetijskih pridelkov, kakor tudi za nakup kmetijskih potrebščin so si veliki in mali posestniki ustvarili v „zadrugi ogrskih kmetov“ v Budimpešti. Poleg mlekarskih zadrug je dobiti tudi manjše število vinarskih in skladiščnih zadrug za žito.

V Italiji obstoji kakih 2000 kmetijskih hranilnic in posojilnic, med katerimi jih je kakih 1500 na konfesijonelni podlagi, dočim

je ostalih 500 konfesijonelno nevtralnih. Zlasti so se močno razširile v severni Italiji, manj pa v južni Italiji, kjer je neapolska in sicilijska banka ustanovila celo vrsto lokalnih zadružnih podružnic. Skupno nabavo oskrbujejo kmetijska stanovska društva (Consorti agrari), katerih je okoli 550. Izmed njih jih je 490 združenih v Federazione Italiana dei Consorzi Agrari v Piacenci. Ta zveza je na eni strani centrala za skupni nakup kmetijskih potrebščin in je v tej panogi l. 1909 znašal njen promet nad 15 milijonov lir. V ostalem pa se bavi zveza z živahno propagando v kmetijsko-tehničnem oziru. Po njeni iniciativi se je ustanovilo več zadružnih tovarn za superfosfat. Močno so se na Benečanskem, v Lombardiji in Piemontu razširile mlekarske zadruge, katerih število cenijo na 960, a jim je treba prišteti še 500 mlekar, ki delujejo le med poletjem v planinah. Posebnost italijanskega zadružništva so zakupne zadruge, katerih je približno okoli 140. Zemljišča, katera vzamejo v zakup, porazdele v posamezne parcele in jih odstopijo svojim članom v obdelovanje. Pri več zakupnih zadrugah pa je uvedeno skupno obdelovanje v najem vzete zemlje. Dalje je omeniti okrog 198 vinarskih zadrug, zlasti v severni Italiji in manjše število zadrug za žganje špirta in za prodajo svile, sadja in zelenjadi. Omeniti je še okoli 165 zadrug za pokončevanje trtne uši, številne zavarovalne zadruge in okrog 1780 konsumnih društev, ki so močno razširjena tudi med kmetskim prebivalstvom. L. 1910 se je več zvez za posamezne zadružne vrste združilo v splošno zvezo italijanskih kmetijskih zadrug.

V Švici so naravne in gospodarske razmere privedle do krepkega razširjenja mlekarskih, sirarskih in živinorejskih zadrug. Vseh kmetijskih zadrug jo ondi 5366 in je med njimi več kot polovica, namreč 2785 mlekarskih in sirarskih zadrug, dočim je živinorejskih zadrug 1265, ostanek pripada nabavnim, vinarskim, strojnim, pašniškim, mlinarskim in pekarskim zadrugam. Kmetijske hranilnice in

posojilnice so se začele širiti dokaj pozno; nastale so vse šele v zadnjih dvanajstih letih in so združene v švicarski rajfajzenski zvezi s sedežem v Winterthuru. Koncem l. 1910 je bilo teh posojilnic 153; organizirane so večinoma po posameznih kantonih v podzveze. Nabavne zadruga, zlasti v vzhodni Švici, so privzele v svoj delokrog nakup živil in drugih osebnih potrebščin.

Na Luksemburškem se je ravno tako kmetijsko združenstvo šele v zadnjem desetletju znatno razširilo. Na prvem mestu stoje kmetijska krajevna društva, ki bi se dala primerjati z nakupovalnimi zadrugami. Koncem l. 1910 je bilo 412 takih lokalnih društev, ki so med drugimi nakupila strojev za 930.279 frankov, 4076 stotov superfosfata, 191.604 stotov tomaževe žindre in 13.777 stotov čilskega salpetra. Večje število se jih je združilo v osrednjo zvezo, ki posluje kot osrednja nakupovalnica kmetijskih gospodarskih potrebščin. Znatno je tudi število mlekarskih zadrug, katerih je bilo l. 1911 že 120. Ustanovile so zvezo za skupno prodajo sirovega masla in v novjšem času tudi družbo za varstvo blagovnih znamk. L. 1910 so predelale 18.5 milijonov litrov mleka in napravile skoro 700.000 kg surovega masla. Dalje obstoji 74 zavarovalnic za živino, pri katerih je bilo l. 1910 zavarovanih 6776 glav goveje živine v cenilni vrednosti 2.6 milijonov frankov. Poleg tega obstoji nekaj sadjarskih zadrug, ki se bavijo s pospeševanjem sadjarstva in s skupno prodajo sadja. Nasprotno pa ne obstoji tu zaradi notranjih posebnosti in težav nič kmetijskih hranilnic in posojilnic.

Na Nizozemskem štejejo vseh zadrug okoli 3150, med katerimi je 730 hranilnic in posojilnic, 1376 nabavnih zadrug, 345 prodajnih zadrug in 686 mlekarskih zadrug. Za denarno sporavnost skrbe hranilnicam in posojilnicam tri osrednje blagajne, ki izvršujejo obenem tudi revizijo. Zgoraj omenjene nabavne zadruga niso pravzaprav zadruga v strogem smislu pomena, ampak kmetijska društva, vendar

je njihovo trgovsko delovanje dokaj veliko, kajti l. 1907 so cenili vrednost nakupljenega blaga pri 996 družtvih na 18.6 milj. holandskih goldinarjev. Prav znamenito organizacijo so napravili za skupno prodajo zelenjadi in sadja, ker je bilo l. 1909 združnim potom prodanega nič manj kakor za 9 milijonov gld. tega blaga. Važno vlogo igrajo mlekarske zadruga, ki so l. 1908 izdelale nad 33 milijonov kg sirovega masla. Poleg tega je precej znatno izdelovanje sira. Pokrajinske zveze oskrbujejo skupni nakup mlekarskih potrebščin in deloma tudi skupno prodajo izdelkov in zlasti strogo nadzorujejo kakovost sirovega masla. L. 1908 so hranilnice in posojilnice ustanovile hipotечно banko kot občekoristno akcijsko družbo, ki ima pravico izdajati zastavne liste; to so storile zaradi tega, da bi preprečile, da bi posamezne zadruga hranilnih vlog ne porabljalne za hipotечna posojila.

V Belgiji deluje okrog 3844 kmetijskih zadrug, med katerimi je 568 hranilnic in posojilnic, 1070 nabavnih zadrug (sindikato), 73 prodajalnih zadrug, 609 mlekarskih zadrug, 184 zakupnih zadrug in 1340 zadrug za zavarovanje živine in pospeševanje živinoreje. Najbolj se je razširilo skupno nakupovanje v sindikatih, ki bi se mogli približno primerjati našim kmetijskim društvom. Ti sindikati so v l. 1909 nabavili za 22 milijonov frankov kmetijskih potrebščin. Važno mesto v združni organizaciji so zavzele mlekarske zadruga; v l. 1907 je 506 mlekarskih zadrug prodalo za 32 milij. frankov sirovega masla. Združene so v lastne zveze, ki imajo nalogo pospeševati izdelovanje sirovega masla v tehničnem oziru in prodajo sirovega masla. Izdelovanje sira se dosedaj ni moglo udomaćiti. Hranilnice in posojilnice so se začele ustanavljati šele v novjšem času, vendar so se že precej ugodno razvile. L. 1908 je znašalo skupno stanje dovoljenih posojil pri 568 posojilnicah 9.5 milijon. frankov. Prav močno so razširjene zadruga za zavarovanje živine; l. 1908 je bilo teh zadrug 1073, pri katerih

je bilo zavarovanih 282.282 glav živine v vrednosti 102 milijona frankov.

Na Francoskem obstoji sedaj 3800 hranilnic in posojilnic z 95 regionalnimi (osrednjimi) blagajnami, 2600 produktivnih in prodajalnih zadrug, 900 konsumnih, mlinarskih in pekarskih zadrug, 5927 kmetijskih stanovskih društev (sindikato), ki se bavijo s skupnim nakupovanjem, 6749 sindikato, ki delujejo kot melioracijske zadruge, 10731 zavarovalnih društev, 6160 blagajn za vzajemno pomoč in starostno zavarovanje. Kmetijske in kreditne zadruge so se začele širiti v zadnjih dvanajstih letih, odkar francoska banka dovoljuje regionalnim osrednjim blagajnam znatna posojila. Med produktivnimi in prodajalnimi zadrugami nahajamo 1800 sirarskih in 600 pekarskih zadrug. Sirarske zadruge so se razširile osobito v gorskih pokrajinah in sega njihov postanek deloma daleč nazaj v srednji vek, to je do 13. stoletja. Novejšega datuma so zadruge za izdelovanje sirovega masla, od katerih imajo nekatere v tehničnem oziru izvrstno urejene obrate. Primeroma malo so se razširile vinarske zadruge, katerih je samo 39 in sicer v južni Franciji. V Vogezih obstoji 34 združnih tovarn za škrob, v Provanci 20 oljarskih zadrug. Posebne vrste so mnogoštevilne mlinarske in pekarske zadruge, v katerih so združeni tisti, ki žito pridelujejo in konsument. Skupen nakup kmetijskih potrebščin oskrbujejo v velikem obsegu kmetijska stanovska društva (sindikati) in njihove zveze. Druga vrsta sindikato se bavi z melioracijami različnih vrst. Jako znatno je dalje število zavarovalnic za govejo živino, zavarovalnic zoper točo, kakor tudi podpornih blagajn za bolezen in starost.

Na Španskem se je šele v najnovejšem času začelo gibanje za ustanavljanje hranilnic in posojilnic, katerih število pa se kljub temu ceni že na okoli 1000. Sedaj se bavijo z načrti o ustanovitvi osrednjih blagajn. V ostalem obstoji nekaj vinarskih zadrug in združnih

sladkornih tovarn. Velikega pomena so tu kakor v ostalih romanskih deželah kmetijska stanovska društva (sindikati), ki so se tu v zadnjih letih močno razvila. Njihovo število je koncem l. 1909 znašalo 1157. Bavijo se s skupnim nakupovanjem kmetijskih potrebščin. Sindikati so ustanovili v svojem delokrogu hranilnice in posojilnice in zavarovalne blagajne, tako da je njihovo delovanje zelo obsežno. Iz 16. stoletja so se na Španskem ohranila občinska skladišča za žito (positos). Njih namen je nabirati zalogo žita, katerega bi ob slabih letinah oddajala za živež in za setev. V novejšem času poskušajo te naturalne podpore izpremeniti v denarna posojila, tako da se te skladiščne zaloge polagoma izpreminjajo v hranilnice in posojilnice.

Na Portugaskem dobimo združne naprave, ki segajo tudi daleč nazaj v srednji vek, namreč takozvane „misericordias“ (podporne blagajne) in „celleiros“ (žitna skladišča, ki dovoljujejo naturalna posojila). V novejšem času so se pričela širiti kmetijska stanovska društva (sindikati), ki se deloma sama bavijo z nakupom kmetijskih potrebščin, deloma pa dajo iniciativo za ustanavljanje zadrug. Po njihovem prizadevanju se je osnovalo več združnih kreditnih in hranilnih bank, ki z uspehom nastopajo proti oderuštvi, katero je na Portugalskem deloma že zelo razvito. Pred kratkim se je portugalska kmetijska družba preosnovala v osrednji sindikat, kar je velikega pomena za koncentracijo blagovnega poslovanja. Močno razvita vinarska obrt je dala povod za ustanovitev več zadrug za prodajo vina, ki uživajo mnoge pravne in financijelne ugodnosti od strani države. Leta 1908 se je osnovala z močnim kapitalom kot centrala združna zveza portugalskih vinorejcev, kateri je namen, pridobivati in prodajati vino v steklenicah in konjak in te pridelke izvažati v tujino.

(Dalje prihodnjič.)

O revizijah pri srbskih zadrugah.

Srbski zadružni zakon iz l. 1908 ne pozna zakonitega revizorja, ampak samo zvezinega revizorja. Vsaka zadruga mora pripadati kaki zvezi, mora dopustiti revizijo od zveze poslanemu revizorju in se mora pokoriti odredbam zveze glede odprave nedostatkov v poslovanju. Z zakonom ni nikjer določeno, kako se revizijske zveze snujejo, ampak je le določeno, katerim zvezam se morajo zadruge priključiti.

Kmetijske zadruge v Srbiji morajo pristopiti glavni zvezi srbskih kmetijskih zadrug v Belgradu. Tiste zadruge, ki bi se tekom 6 mesecev po svoji ustanovitvi ne priglasile glavni zvezi, ne morejo dalje obstati.

O nalogah glavne zveze obsega zakon (§ 102) sledeče določbe:

- a) zveza naj združuje vse zadruge,
- b) ima skrbeti za ustanavljanje novih kmetijskih zadrug,
- c) ima zastopati in varovati koristi posameznih in vseh zadrug,
- d) ima skrbeti, da se snujejo okrajne in okrožne zveze,
- e) ima po svojih revizorjih izvrševati revizije in nadzorstvo nad delovanjem in stanjem posameznih zadrug in zvez (okrajnih in okrožnih zvez).

O revizijah določa zakon (§ 104): Revizorji glavne zveze nadzorujejo delovanje in stanje zadrug. Vsaka zadruga je dolžna pripustiti revizijo zvezinega revizorja; ta zadnji ima nadzorovati sledeče: celokupno delovanje, vse knjige, spise, blagajno, efekte, blago, vse druge dokumente in vrednosti, katere so v upravi zadruge ali so njena last. Pri nadzoru zvezinega revizorja mora biti navzoč upravni odbor in nadzorstvo dotične zadruge.

Revizor sestavi o vsaki reviziji dva zapisnika, ki morata biti podpisana od revizorja in onih članov uprave in nadzorstva, ki so prisostvovali reviziji. En izvod zapisnika ima revizor proti vsprejemnemu potrdilu izročiti nadzorstvu dotične zadruge, drugi izvod pa mora obenem s poročilom o reviziji in vspre-

jemnim potrdilom nadzorstva izročiti upravnemu odboru glavne zveze. Nadzorstvo dotične zadruge je dolžno pri sklicanju prihodnjega, reviziji sledečega občnega zbora postaviti na dnevni red čitanje revizijskega zapisnika, ki ga je bil sestavil zvezin revizor. Upravni odbor (načelstvo) pa je dolžan podati s svoje strani občnemu zboru poročilo o tem, kako je revizija izpadla. Ako bi upravni odbor glavne zveze ugotovil, da delovanje v kaki zadrugi greši proti zakonitim določbam in določbam pravil, ima vložiti tožbo pri pristojni sodnji.

Dalje določa zakon v § 105: Upravni odbor glavne zveze je dolžan izdati navodila o izvrševanju revizij, sestavljanju zapisnikov in o sestavljanju poročil.

Radi klimatičnih razmer in prometnih težkoč ima revizor v Srbiji delovati samo skozi 6 mesecev in more v tem času revidirati okrog 100 zadrug. Poskušalo se je revizorjem kot stalno bivališče odkazati okrožna mesta, da bi od tam revidirali svoj uradni okoliš; uvideli pa so, da bi bil ta način revizije predrag in da ne bi bil koristen za hitro in natančno delovanje, kajti dočim bi bili revizorji 6 mesecev brez dela v okrožnih mestih, bi se pri glavni zvezi delo namnožilo, vsled česar bi bilo treba pomnožiti število uradništva. Iz tega razloga so sedaj vsi revizorji nastavljeni pri centrali v Belgradu in se od tu po potrebi pošiljajo v različne kraje. Polaga se važnost na to, da isti revizor vsaj dvakrat ali trikrat zaporedoma revidira isti okoliš. Vsaka zadruga se revidira vsaj enkrat na leto.

Kar zadeva posebno usposobljenost revizorjev, morajo biti revizorji strokovno izobraženi in morajo pri glavni zvezi položiti izpit. Kot revizorji morejo delovati samo take osebe, katere so

- a) stare vsaj 25 let,
- b) niso člani kake zadruge,
- c) imajo potrebne pojme o zadružništvu in zadosti obvladujejo temeljna načela kmetijskega zadružništva in zadružne organizacije,

d) so telesno dosti razvite in zdrave, tako da morejo vsak čas revizijo uspešno izvršiti.

Revizor pregleda vse knjige, vsa dokazila, vse vrednostne papirje, primerja stanje s knjigami in mora poleg tega napraviti zapisnik v dveh izvodih. Kaj se ima potem z zapisniki zgoditi, o tem se je ravnokar govorilo. Protokole pri glavni zvezi uredi in spravijo v alfabetični vrsti z nadpisom zadruga.

Na podlagi revizijskega poročila, oziroma zapisnika se zadrugam pošiljajo opomini.

Kar zadeva pravni pomen takih revizij, ki so, kakor je razvidno, popolnoma avtonomne, je pripomniti, da sodnije v slučaju kake tožbe glavne zveze smatrajo revizijske protokole posameznih zadrug kot listine z napol dokazilno močjo, na podlagi katerih izdajajo razsodbe.

Delovanje revizorjev se ne omejuje samo na nadzorovanje zadrug; njihova naloga je marveč tudi, da s poukom uplivajo na zadruga. V vseh slučajih, ki so nejasni ali nerazumljivi, morajo dati točna navodila, sploh, revizorji morajo biti v polnem obsegu učitelji za vse zadrugništvo. Tudi so revizorji dolžni povsod, kamor jih privede služba, širiti veliko idejo zadrugništva. Po zimi, ko je vsled snega nemogoče potovati po vaseh, morajo prirejati knjigovodske tečaje v okrožnih mestih. Te tečaje obiskujejo knjigovodje raznih zadrug in pa take osebe, ki se hočejo pripravljati za knjigovodske službe. Tem tečajem se je zahvaliti, da je dandanes v Srbiji na razpolago pri zadrugah znatno število izvežbanih tajnikov.

Bolezni naše perutnine.

V naši živinoreji imamo že razne knjige in spise, ki nas poučujejo tudi o raznih boleznih živine in pomočkih proti njim. O boleznih naše perutnine pa se čita zelo malo in tudi ni pravega zanimanja za to, dasi nam provzročajo razne bolezni večkrat prav občutno škodo.

Najboljše je seveda, če nimamo z boleznimi ničesar opraviti, a žalibog ne gre vedno vse gladko. Mnogo bolezni lahko preprečimo s skrbnim in umnim ravnanjem v hiši in v hlevu. Zato naj bo naša prva skrb, da storimo vse, kar nam odstrani nevarnost.

Najboljše sredstvo za odvrčanje bolezni je skrbno negovanje naše perutnine. Sem štejem na prvem mestu snažnost povesod, v hlevu in v posodi za jed in pijačo. Ni čuda, da žival oboli, ako mora spati v smrdečem hlevskem zraku, nadlegovana po raznih mrčesih, vživati iz umazanih posod hrano, piti smrdljivo gnojnico ob pomanjkanju vode. Nihče jim ne pomije posode, kjer so se razni ostanki že morda skisali, nihče jim ne da sveže vode. Uboga žival si mora sama iskati jedi po mlakah in gnojnica. Jed se jim vrže tja na dvorišče in žival vleče hrano iz blata, prahu, večkrat iz gnojnice, ki se pri zanikrnih gospodarjih cedi po dvorišču. Da žival oboli, pač ni čuda.

Mnogo bolezni provzroča perutnini paša ob mrzlih jutrih. Žival blodi po mokri in mrzli travi, vživa večkrat zmrznjeno ali od slane opaljeno travo, po zimi jim mečejo razno zmrznjeno zelenjad, ki jo žival hlastno povžije. Tu se morajo pojaviti razne bolezni. Najbolje je, da imamo ob mrzlih jutrih perutnino toliko časa v hlevu, dokler ni solnce malo ogrelo in osušilo rastlin.

Tu posebno grešimo, ako si nabavimo kako mehko in občutljivo plemo, ki mraza in mokrote v našem podnebjju ne prenaša. Mladiče takih plemen je silno težko izrediti. Vedno zaprti se ne utrdijo, če pa jih spustimo v mokro in mrzlo travo, nam pa zbole in poginejo za katarjem, izvirajočim iz prehlajenja.

Nevarno je tudi kupovati plemena iz krajev ob Sredozemskem morju, osobito iz Italije, kjer je kurja kuga doma. Od tam jo zaneso na vse kraje Evrope. Vsak, kdor laško plemo išče, naj je kupi doma ali v Nemčiji, kjer je tudi že aklimatizirano, nikdar pa ne

neposredno iz Italije. Kdor pa pleme nakupi, naj je nikdar ne izpusti takoj med domačo perutnino, temveč 2 do 3 tedne izolira, to je osamljeno zapre, da ne pride v dotiko z domačo perutnino. Ako v tem času ne zboli kaka žival na sumljivih znakih kužne bolezni, potem šele jo lahko izpusti med drugo perutnino. Ravno tako pametno postopajo perutinarji ob razstavah; kajti tudi tam se lahko živali nalezejo kake kužne bolezni, ker nihče ne more garantirati, da bi ne imela kaka razstavljena kokoš ali raca že kužnih bacilov v sebi.

Živali je tudi treba utrditi. Prav je, da jih varujemo dežja in mraza, a vendar jih moramo polagoma privaditi ostrejšemu vremenu, ker bi sicer ob vsakem prepihu zbolele take pomehkužene živali. Tudi ob mrazu v zimi jih saj okoli poldneva izpustimo iz hleva na zrak, da se navžijejo svežega zraka in se sprehodijo in tako utrde. Če so že stari pomehkuženi, koliko manj bodo mladiči kljubovali ostrejšemu zraku.

Tako se lahko ogiblremo raznih bolezni med perutnino, ki nam lahko provzroča občutno škodo. Bolje je: „Drži ga, kot lovi ga“.

Najnavadnejše bolezni so te, ki jih hočemo omeniti.

Apneničaste noge.

Ime pride odtod, ker imajo kokoši s to boleznijo noge kot bi po apnu bredle. Koža na nogah postane belo-sive barve, po vsej nogi se pokažejo bradavičaste luskine, noge so debelejše, kot bi otekle. Žival je nemirna, ne jé, se ne pase, sploh kaže vidne znake, da ji nekaj ne ugaja, da je bolna in začne hirati.

To bolezen provzroča silno majhna živalica. Nemško se imenuje „Krätzmilbe“, slovensko je znana pod imenom kurji srbec. Ta živalica je razjedalec in jo prištevamo pršicam. Koža na kurjih nogah je luskinasta. Ta živalica se zarije pod tako luskinasto, kjer se preživlja, kot vsi zajedalci. To pa kokoš silno draži in srbi. Najrajše sedi kje v kakem kotu

ali na drogu ter se kljuje po nogi, ker jo neizrečeno srbi. Malo jé in tudi zato slabo nese. Te bradavice postajajo vedno večje in štrle že nekoliko od nog kakor kake garje. Ljudje tudi pravijo, da ima kokoš garjeve noge.

Ako bolezen še ni preveč razvita, si pomagamo lahko s petrolejem. Kakor hitro opazimo, da so postale noge bele, luskine pa debelejše, namažemo noge par dni s petrolejem. Ako prično luskine, oziroma garje odpadati, dobijo kokoši kmalu zopet naravno barvo na nogah. Tedaj je bolezen odpravljena. Če pa je bolezen že bolj razvita, je pa večkrat treba že močnejših zdravil.

Najmanj opravila je z mazilom „pedikulin“. Noge se mažejo vsak dan, dokler one garje ne odpadejo.

Dobro sredstvo je tudi bencin, s katerim pa je previdno ravnati, da se ne vname. Najprej noge namažemo z milom, da postanejo one bradavičaste garje mehke, katere je potem treba odstraniti s tem, da jih s kako stvarjo odločimo. Potem se noge dobro z bencinom vdrgnejo, da pride bencin pod kožo, kjer vse zajedalke pomori. Čez malo časa izperemo noge v mlačni vodi in jih namažemo z vazelinom, ki se dobi povsod. To se ponavlja toliko časa, dokler se delajo na nogah garje.

Ker pa prehaja srbec od kokoši na kokoš, je ta bolezen nalezljiva. Pri vsaki nalezljivi bolezni je pa razkuževanje neobhodno potrebno, tedaj tudi v kurjem hlevu. Najprej ga je treba očistiti vseh odpadkov, ki pa se ne smejo vreči na gnoj, sicer dobe tam brskajoče kokoši to bolezen zopet na gnoju. Odpadke in vse, kar se izmede, moramo sežgati, da uničimo zajedalca. Ta pa se lahko drži še ob stenah, na tleh, na spalnih drogah i. t. d. Zato poparimo prav vse dele in reči z lugom temeljito, da pomorimo vse. Na to znova pobelimo z apnenim beležem ves hlev in zamažemo z njim vsako špranjo. Apno je namreč tudi izborna razkuževalna sredstvo.

Način razkuževanja, kakor smo ga sedaj opisali, je izvršiti pri vsaki nalezljivi bolezni,

tudi v svinjaku i. t. d., ako smo imeli nalezljive bolezni.

Ta zajedalka se pokaže večkrat tudi na grebenu, ki postane bel, kot bi bil z moko posut. Razmnožuje se hitro po grebenu in preide celo na glavo pod perje. V začetku to bolezen hitro odpravimo, če mažemo s špiritom ali petrolejem. Če pa je bolezen že bolj razširjena, vzamemo na pomoč karbolno ali žvepleno mazilo.

Zmrznjen greben in podbradki.

Po zimi zmrznejo večkrat grebeni in podbradki in to celo po dnevi ob hudem mrazu. Ti deli oblede. Nadrgnemo jih s snegom in namažemo s kako tolščo, kar hitro pomaga. Če pa so ti deli postali črni, ni več pomoči in kasneje odpadejo.

(Dalje prih.)

Uzgoj rajčica (pomidora).

Rajčica je rodом iz južne Amerike kao i duhan, krumpir i pasulj; biljka je to travnato-drvenasta, lozonosna, godišnja, za tople predjele. Radi toga ne može se rajčicu u našem podneblju sijati na otvorenom prije druge polovice aprila, jer niska temperatura blizu ništice je za nju smrtonosna, kao također i za nju su smrtonosne prve jesenske mrzline, koje unište njezin rast. Ako bi se u tom pogledu htelo kod nas uzgajati rajčicu od sjetve na otvorenom, nastupila bi prije jesen, nego li bi ona privela do zrelosti svoj plod, koji se može od nje očekivati, budući da je to biljka, koja se tako lahko ne izerpi, navlastito ako je gojena u plodnoj zemlji, gdje neprestano cvate i čini plod, al poslednji ne uzrije radi pomanjkanja topline. Radi toga mora se to po mogućnosti zapriječiti, a to tako, ako se prisili biljku, da plodi najviše u ljetnim mjesecima, da tako mogu ti plodovi posvema uzrijati. To je potrebno bilo da se plod upotrebljava za neposredni potrošak, bilo za pravljenje konzerve. Zelene i polu-zelene plodove,

koji se kasnije pokažu, treba pobrati i sačuvati za prisilno zvijanje.

Zbog tih razloga, tko želi kod nas uzgajati rajčicu, bilo da odmah rasproda zrele plodove, bilo da od njih pravi konzerve, mora to na taj način urediti, da mu većina ploda sazrije od polovice junija do polovice septembra. A to se postigne, bilo da se uzgaja najranije vrsti, bilo da se sjeme-sije u toplim klijalištama već u februaru ili marču, presađujući za prvi put već svršetkom marča u lijehe ohranjene za staklima ili u rogožnjare ili u lijehe ispod zidova okrenjene prema podnevu, a postavljajući biline na stalno mjesto jedva u aprilu ili maju, čim prestane pogibelj od noćnih mrazova. Takve velike biljke počnu odmah rasti, ne izgubio ni najmanje vremena za taj posao u vrijeme velike topline, što bi se dogodilo, da ih se posije na otvoreno, već im ta toplina rabi za zrijanje.

U razdoblju od polovice maja do polovice ili do svršetka septembra naše je podneblje sasvim prikladno za kulturu pomidora, dapače i u mjestima blizu mora, pošto biljka odoljiva u onim vjetrima, koji iz mora pušu.

Voli dapače da ju se posadi na zračna i otvorena mjesta, gdje je zračni propuh, dok u mjestima maglovitim i vlažnim razvije veliko mnoštvo grana i listova, a malo plodova i ti polagoma uzriju, te su podložni raznim bolestima, koje višeputa unište i bilinu i plod. Nasuprot, pošto je rajčica živahna biljka, brzoga razvoja, sa mnogo plodova, debelih i mesnatih, ako joj i neprija vlažan zrak, to joj prija mokrina u zemlji, a ta zemlja treba da bude istodobno providjena i dostatnim hranjivim tvarinama kao vodom, dušikom, fosforom i kiselinom, kalijem i vapnikom.

Po svojoj naravi uzgajaju se u vrtu, dakle vrtlarski kao krumpir i duhan, al ako bi ju se htelo uzgajati i na velike u industrijalne svrhe, moralo bi joj se posvetiti istu brigu.

Tlo za uzgoj rajčice treba da bude rastvoreno, propustljivo, srednje mješavine od kremenca — ilovače — vapnenca, plodno, du-

boko, svježije i u ljetnje doba. Medjutim sva srednja zemljišta mogu se za to upotrebiti, samo ako su dobro obdjelana, pognojena i evetualno poboljšana. Dakle sva istarska i dalmatinska zemljišta mogu joj prijati: bolje ona, koja su kremenasto-ilovasto-vapnena i vapnenasto-ilovasta od sjevera, manje ilovasto-vapnena zbijena u dolinama i u sredini kao i crvena ilovasto-kremenasta siromašna na vapnu. Ali i ova se učine lahko sposobna bilo opetovanim dubokim obdjelavanjem i površnim razdrobljenjem, bilo sa organskim gnojenjem i dodatkom vapnenastih gnojiva. Obzirom pako na uzdržanje mokrine u zemlji, naše zemlje srednje mješavine, bile one laporaste ili crvene, bolje su prikladne nego rastvorene kremenaste, jer se mokrina u njima duže uzdrži, a ovo izvrstno svojstvo povećano sa dubokim obdjelavanjem, može razteretiti u velike gojitelja sa dobrim dijelom ako ne i od svega zaljevanja.

Rajčica, obzirom na mjesto koga treba da zauzimalje u izmjeni, može se smatrati kao obnovna biljka kao krumpir, kukuruz, pesa itd. u veliko gojena; a kao cvjetača, biljke za lišće, lukovice, celeri itd. među povrćem. Radi toga u gojenju treba da zauzimalje mjesto jedne od ovih.

Razlog toga stoji u činjenici, da rajčica kao i ove zahtjeva:

- a) zemljište duboko i dobro obdjelano;
- b) organsko gnojenje ili sa gnojem ili sa podorinom;
- c) da ju se posadi u redove i da ju se obdjelava u vrijeme rašćenja;
- d) zapušta zemljište u izvornom stanju plodovitosti i pripravlja ga za kulturu takova sjemenja, koje ne potrebuje gnoj, osim možda umjetnoga (biž, pasulj, žito ili drugo).

Usljed toga može se rajčicu gojenu u veliko sa velikom korišću saditi pred pšenicom; gojenu pak u vrtu može se iza nje odgajati svako drugo povrće, dapače luk i kapula mogu se odmah u jeseni iza nje posaditi. Ako je iole moguće u velikom gojenju nek

se rabi sledeću ophodnju: rajčica, pšenica, livadna djetelina, koju neka se poslje prvog ili drugog košenja podore, da može služiti za organsko in dušično gnojenje, umjesto stajskoga gnojia potrebitog rajčici, koja se vraća na isto zemljište u četvrtoj godini. U slučaju da livadna djetelina, koju se u proljeću sije među pšenicu, radi nepovoljnog vremena nebi uspjela, još ostaje vremena da se buduće jeseni tu posije crvenu djetelinu, koju se u proljeću podore nekoliko tjedana prije sadnje rajčica.

U malenom gojena u vrtu, gnoji se sa stajskim gnojem ili mješancem dodajući i umjetnog gnojia.

Zemljište odredjeno za uzgoj rajčica mora biti duboko obdjelano: u gojenju na veliko već u ljetnim mjesecima prediduće godine, da se dade vremena podorini da se dobro rastvori, zemlji da se oplodi, izloženoj ponajprije sunčanoj toplini, a kasnije zimskoj mrzlini, a najviše radi toga, da se u zemlji nakupi čim više vode kišnice, koja će pak služiti rajčici kad joj bude trebalo. Gojena na malo u vrtu, može se tu sadnju obaviti jedva nešto prije sadjenja, samo kad se ima dovoljno rastvorenog gnojia i da se može zalijevati kroz osušno doba; inače treba i tu obdjelati duboko zemlju i pognojiti ju već u preidućoj jeseni.

Obična dubljina za obdjelavanje neka je od 35—45 centimetara; manje ondje, gdje se misli zalijevati, više ondje, gdje je to nemoguće.

Ako se je duboko prekopanje obavilo već predidućega ljeta ili jeseni, onda će se u proljeću, nešto prije posadjenja rajčica, obaviti još jedno površno prekopanje, da se zemlju bolje razdrobi.

Rajčica je biljka vrlo pohlepna na dušik, a još više na kalij, želi pak nači u zemlju te hranjive tvarine u stanju lahko upojnom.

Stajski gnoj ili podorina tvore glavni temelj gnojenja rajčice, ne samo radi oplodnih tvarina koje sadržavaju, nego takodjer radi organskih sastojina koje u zemlju unašaju;

medjutim sami stajski gnoj ili sama podorina ne dostaju, jer tada rajčice narastu preveć mekane, proizvadjaju mnogo lišća i postranskih izbojaka, ne oplodjuju cvijetove, plod polagano zrije, a gljivične bolesti rado napadnu na nje. Radi tih razloga, treba k organskom gnojenju u pravoj mjeri dodati i kemičko gnojenje, da se napravi razmjerje med raznim oplodnim tvarinama, koje rajčici trebaju.

Primjereno gnojenje po jednom hektaru zemljišta sastoji:

- 200—250 quintala stajskog gnoja,
- 3 quintala superfosfata od 15 $\frac{0}{10}$,
- 3 quintale 40 $\frac{0}{10}$ kalijeve soli,
- 4 quintala krede (za ne vapnene zemlje),
- 2 $\frac{1}{2}$ quintala čilske solitre.

Rabi li se podorinu, onda stajskoga gnoja ne treba.

Stajski gnoj ili djetelinska podorina po prilici se izjednačuju i stavljaju se u zemlju u predidućoj jeseni, kad se istu duboko prekopu. Kemička gnojiva, izim čilske solitre, se medjusobno izmiješaju i posiplju po svem zemljištu kod drugoga obdjelavanja u proljeću; ili se pak posiplju u 50 cm široke pruge, koje odgovaraju redovima u kojima će se posaditi rajčice i izmiješaju se za zemljom pomoću laskog okopanja. Čilsku solitru pako daje se biljkama poslje nego su posadjene na stalno mjesto i to pred dvim okopanjima, koje se moraju obaviti poslje posadjenja. Siplje ju se na desno i na lijevo redova i malo ju se zakopa kod rečenih okopanja.

Rajčice treba posijati već mjeseca veljača, ne pregusto, u topla kljajališta obranjena sa staklima. Kad biljke dostignu po prilici 10 cm visine, tad ih treba presaditi na obranjeno mjesto od zime ili pod zidove okrenjene prema podnevu (jugu); i to na taj način, da se može obraniti biljčice po noći ako i ne sa staklima, to ipak sa sturama ili okvirima učinjenim od asfaltirane lepenke. Kod ovog presadivanja, nek se biljke metnu jedna od druge na 10 do 15 cm daljine, i nek ih se stavi u zemlju skoro do polovice njihove visine, da mogu

izbaciti puno postranskih žilica iz svoga stabalca.

Moglo bi se dogoditi, da već sada napadne peronospora na mlade biljke. Da se tomu predusretne, bit će dobro, ako se jedan ili dva puta poškropi rajčice sa običnom rastopinom modre galice i vapna, kao za trsje.

Presadi ih se na stalno mjesto, ili na otvoreno, kad već prestane pogibelj od noćnih mrazova; što biva kod nas od polovice aprila napred. Biljčice se pomljivo izvade iz lijeha, po mogućnosti sa nešto zemlje. Presadi se ih u redove na daljinu od 50 cm jednu od druge, a na barem jedan metar red od reda, izkopav malu jamicu za svaku, metnuv ih u zemlju 15—20 cm. Jamice se prave sa malim motičicama, a rajčice se pokriju sa izradjenom zemljom bez da ju se preveć pretisne.

Ako zemlja prigodom presadjivanja nije mokra i ako biljčice nemaju oko korenja zemlje, tad će ih se moći presaditi i pomoću posebnog drvenog presadjača.

U nekim se mjestima običaje saditi rajčice u dvostruke redove, odaljene med robom 50 cm, pustiv med jednim parom redova i drugim širinu od 1 $\frac{1}{2}$ do 2 metra. Ovaj način ako je i ekonomičan u pogledu koljenja, koje se obavi sa trstikama vezav 4 i 4 skupa, nije medjutim za preporučiti, pošto kad su rajčice tako na gusto posadjene, tad zasjenjuju jedna drugu; cvijetovi, koji se u nutri zametnu obično se izrode (odpadnu), plodovi polagoma zriju, a ono što je najgore prijeti njim najveća pogibelj od peronospore.

Na svaki način treba presadjivati u večer kasno ili u jutro rano, a nikada usred dneva. Ako je iole moguće, kad ih se presadi, neka ih se lahko zalije, da se bolje u zemlji ustale i da im se zemlja oko žilja bolje slegne.

Rajčice kad izrastu, ne mogu same po sebi ravno stajati, već ih treba poduprijeti. U tu svrhu mora se po duljini redova zabiti u zemlju na 6—8 metara daljine dobre kolce, visoke nad zemljom barem jedan metar. Na ove se kolce rastegne pobakrena žica na dva

ili tri reda: prvi oko 20 cm nad zemljom, a sledeći na 30 cm jedan nad drugim. Između kolaca postave se trstike, makar uz svaku rajčicu po jedna. Tako se učini pleter od žice i trstike, na koga se privezuju rajčice malo po malo kako već rastu.

Kad već počmu biljke rasti, tad ih treba po prvi put okopati, a sad je takodjer vrijeme da se med nje pospe prvu polovicu čilske solitre. Kasnije, u julu mjesecu, navlastito ako se ne može zaljevati, bit će zgodno ovršiti drugo okopanje i posipati im drugu polovicu čilske solitre.

Rajčica ima veliku težnju, da izbacuje mnoštvo postranskih grana, takozvanih ženskinja, koje, ako bi ih se pustilo, iztirale bi sav sok na uštrb cvetova i plodova.

Radi toga, kad glavna stabljika pokaže prve cvijetove, treba izvaditi sve te ženskinje, koje se ozdo razvijuju; tako se sok usredotoči u cvijetovima, od kojih se razvije mnoštvo plodova, koji su sad dobro hranjeni, te brzo dozriju, dočim se cvetanje nastavi. Po strani prvih cvjetova razvijuju se takodjer druge ženskinje, od kojih se ostave same dvije: jedna na lijevo, a druga na desno, dočim se sve druge izvade. Ove dvije se vežu na žicu, koje doskora isto procvatu. Sve ostale ženskinje kasnije izrasle se takodjer odstrane i tako svako stablo hrani samo tri skupine plodova.

Ovo uštipavanje ženskinja mora se neprestano obavljati sa svom pažnjom, jer od ove radnje u glavnom odvisi konačni uspjeh.

Plodovi se beru malo po malo kako već zriju: od svršetka junija ili početka julija do konca septembra i još kasnije. Većina plodova medjutim sazrije od polovice julija do polovice septembra, a ovi su takodjer najbogatiji na mesu i najsladji.

Proizvod se mijenja polag vrsti, a još više polag plodnosti zemlje, njezine mokrine i nastojanja oko obdjelavanja. U plodnim i natopljenim zemljama može proizvod doseći do 800 kvintala po hektaru, srednje do 600

kvintala. Zemlje, koje se ne natapaju, davaju 350—500 kvintala po hektaru.

Za natopiti jedan hektar rajčica treba najmanje 2000 hektolitara vode. Ako se već natapaju, treba to obaviti u dostatnoj količini, jer zalije li ih se nedostatno, tad više trpe, nego da se ne učini ništa. Za zalijati jedan hektar rajčica za vrijeme presađivanja (20.000 bilina) treba 200—500 hektolitara vode, već polag dubljine radjenja i stanja dotične zemlje.

Rajčica ima mnogo vrsti, a goje se ove ili one već polag toga zašto ih rabimo.

Za uzgoj u vrtu se preporuča: crvena rana rajčica nazvana i ona od Ravene, Kralj Umbert, General Grant, rajčica breskva, izvorsna vrst za kasniju uporabu. Za industrijalni uzgoj pak preporuča se med drugima sledeće vrsti: Velika crvena ili naša, Presjednik Garfield, Crvena debela zlatka, Mikado, Savršenost i. t. d.

Rajčica ima razne neprijatelje.

Med životinjama štete joj vrlac, ličinke od hrušta i od agrotis regetum. Ove navlastito oštete nove nasade, pregrizav mlade biljke ili pod zemljom ili razi zemlje. U godinama, u kojima se ličinke od Agrotide pojave u većoj množini u zemlji, mogu ove u malo noći uništiti na stotine, pače hiljade stabljika. Ove ličinke, nazvane i sivi crvi, stoje po danu smotane oko sebe odmah ispod površja, a po noći izadju i grizu presad razi zemlje, rukuć često pregrizenu stabljiku u jamicu, koju načine u zemlji, da se ponovno sakriju.

Najbolji lijek je izravni lov, tražeć u zemlji u blizini pregrizanih bilinica ličinke, razgrebav istu na 1—2 cm dubljine. Drugi je način taj, da se svakoj rajčici stavi jednu trstiku 15—20 cm dugu, koja izlazi iz zemlje kao jedan tok. Trstiku se po duljini rascijepi na dvoje, pak se medju obje polovice obavije stabljika, da ova ostane zatvorena. Pol trstike utisne se u zemlju, a druga polovica ostane vani. Kroz ovaj oklep ne može sad ličinka bilini naštetiti, a radi glačine preko ne može.

Još je teže očuvati rajčice od ličnaka hruštevih. Ako ih je mnogo u zemlji, treba ih sakupljati u vrijeme oranja i drugog obdjelavanja. Čestu se ove ličinke donesu u zemlju sa gnojem. Stoga treba paziti kod gnojenja, da ovaj bude prost od takvih ličnaka.

Ima više i kriptogamičkih bolesti, koje napadaju na rajčice. U prvom redu je već spomenuta peronospora, ona ista koja napadne i na krumpir. Ovo zlo, ako ga se za dobe ne liječi, može uništiti cijeli nasad, jer napadne cijelu biljku, ali najviše lišće i zelene plodove. Najbolji je tomu lijek rastopina modre galice od 2 % i toliko vapna, da sve neutralizira. Budući da je to preventivni lijek, to treba istog upotrebiti prije nego li se peronospora pokaže, kao što se čini i kod loze. Prvo štrcanje se obavi još u kljalištu, drugo odmah poslije presadbe, a napokon još par puta u juniju-augustu, izmijenio isto i sa sumporanjem sa pobakrenim sumporom.

Sa ovakvim postupkom očuva se bilinu i od bolesti *Septoria lycopersici*, koja također napadne lišće, stabljike i plodove u toplini i vlažnim godinama, načinio na istima žute okrugle ljage.

Črni gnjilež (*Macrosporium Solani*) je također jedna gljiva, koja počinu više puta velike štete u Istri. Pokaže se na lišću i na zelenim plodovima kao crne ljage. Plodove napadne obično sa gornje strane oko sredine, gdje je držak, i odatle se taj crni gnjilež dalje širi, dok ne uništi sav plod. Mnogi misle, da taj gnjilež nastaje od peronospore, što ne stoji. Koristi škropljenje sa kalijevim sumpornikom (gr. 300 u 100 litara vode).

Proizvod rajčica na veliko, kad ih se dobro goji, iznaša 400—500 q po ha (2 do 2½ kg po stabljiki), koje ako bi se platilo po 5 K, dale bi iznos od 2000—2500 K, od česa izvadio troškove od kojih 1500 K, ostalo bi čistoga dobitka 500—1000 K po hektaru. Doda li se pak k tomu izvrsna svojstva, koja zapusti rajčica u zemlji na korist pšenice ili djeteline, koje za njom slijede, onda se

mora zbilja njezin uzgoj preporučiti. Navlastito to vrijedi za one predjele, gdje podneblje, zemljište, radne sile i rasprodaja pričaju njezinu uzgoju, jer tu se neće prodavati po 5 K kvintal, već i po 10 i još više.

Po talijanskom: I. Mahulja.

Gospodarske drobtine.

Živinozdravstveni tečajji. Ker se po deželi razširjajo napačna mnenja o namenih živinozdravstvenih tečajjih, ki jih namerava prirejati deželni odbor kranjski v različnih krajih kranjske dežele, nam je deželni odbor poslal nastopna pojasnila:

Nameravani živinozdravstveni tečajji imajo le namen kmečke posestnike in njihove sinove, podučevati v umni živinoreji, anatomiji in biologiji ter higijeni živine kakor tudi izobraževati za prvo pomoč pri poškodbah in pri porodu goveje živine. Tečajji nimajo namena vstvariti poseben stan „živinozdravniških pomagacev“, ki bi iskali zaslužka od izvrševanja živinozdravniške prakse. Absolventje tečajev bodo smeli pridobljeno znanje vporabljaliti v svojem gospodarstvu in k večjem sosedom svetovati in pomagati pri poškodbah in porodu goveje živine.

Zatiranje hroščev. Deželni odbor kranjski je naročil vsem županstvom skrbeti za to, da se pridno zatira rjavi hrošč. Kako je postopati pri zatiranju, je podrobno obrazloženo v uradni okrožnici dež. odbora z dne 18. marca 1912 št. 4782.

Mnoge občine se ne ravnaajo po teh navodilih, ampak sklenile so drugačno postopanje, ki pa ne obeta mnogo uspehov. Slišijo se številne pritožbe, da se po nekaterih občinah hrošč sploh ne zatira, po drugih pa le nezadostno.

Županstva se opozarjajo na neizmerno škodo, ki jo je črv napravil zadnja leta po vseh nasadih, njivah, travnikih, vrtovih in vinogradih.

V živo korist prebivalstva je, da kar najpridneje pokončuje škodljivca. Zategadelj se županstvom najnujnejše priporoča, da postopajo natančno po navodilih uradne okrožnice deželnega odbora.

Ljudstvo pa, bodisi odrasli ali pa otroci, naj pridno podpira županstva pri zatiranju hroščev.

Vinogradniki! Poskušnje, ki jih je lansko leto delal sloveči učenjak prof. dr. Müller-Thurgau, ravnatelj kmetijskega poskušališča v Wädenswilu v Švici, so nedvomno dokazale, da napade bolezen, ki jo imenujemo peronospora (strupeno roso ali palež), trdne liste od spodnje strani,

Iz tega sledi, da moramo pri škropljenju z galico gledati zlasti na to, da poškopimo spodnje strani listov.

To je potrebno posebno takrat, kadar imamo mokro ali megleno poletje.

V takem vremenu ni samo zgornja, ampak tudi spodnja stran trtnih listov mokra in vsak tros (seme peronospora), ki ga zanese veter na spodnjo stran lista izkali, se zaraste v list in ga okuži, če ni spodnja stran lista z galico poškopljena.

Sedaj si tudi lahko razlagamo, zakaj je leta 1910 škropljenje trt z galico tako malo izdalo, kakor tudi, zakaj napada peronospora trte posebno v mokrih, meglenih poletjih in zakaj je ob suhem vremenu, ko je spodnja stran listov redko kdaj mokra, peronospora tako prizanesljiva.

Prisvojimo si tedaj to novo izkušnjo in jo obrnimo sebi v korist pri borbi proti ljutemu sovražniku vinske trte zlasti letos, ko nam je spomladna pozeba itak že uničila velik del željno pričakanega pridelka.

Vinogradniki, vpoštevajte torej zlasti sledečih deset zapovedi za vinogradnika.

1. Škropi zgodaj, prvič najpozneje, ko je trtna mladika zrastle dobro ped na dolgo, drugič deset do dvanajst dni pozneje in tretjič k večjemu tri tedne za drugim škropljenjem. Ako pa je poletje deževno ali megleno, škropi rajše v krajših presledkih, večkrat, torej najmanj štirikrat na leto.

2. Za prvo škropljenje vzemi en kilogram, za naslednja škropljenja en in pol kilograma galice na 100 litrov vode.

Galico stolči na drobno in jo stopi v kolikor mogoče čisti (najbolje deževni ali potočni) vodi.

3. Apno ima edino ta namen, da odvzame galici kislino, ker bi sicer galica listje opalila.

Zato vzemi apna samo toliko, kolikor je nujno potreba.

Ugašenega apna se vzame navadno za polovico več, k večjemu pa še enkrat toliko kakor galice.

Ako nimaš apna, vzemi mesto njega sodo, ki jo dobiš v vsaki trgovini.

4. Galico razstopi posebej in apno (ali sodo) zopet posebej ter zlij oboje še-le neposredno pred škropljenjem skupaj (apno v galico).

Predno škropiš, premešaj zmes dobro z lesenim orodjem (s kolom ali z greblico) in preskusi s koščkom rdečega (lakmovega) ali pa belega (fenoltaleinovega) preskusnega papirja, ali ni zmes več kisl.

V dobro napravljeni zmesi postanerdeč (lakmov) papir modrikast (plavkast), oziroma bel (fenoltaleinov) papir rdečkast.

5. Napravi samo toliko škropilne zmesi na enkrat, kolikor je moreš v enem dnevu, k večjemu v dveh dnevih porabiti, kajti stara galična zmes nima nobenega učinka. Galico in apno, vsako za-se razstopljeno in ne pomešano, hraniš lahko dlje časa brez škode.

6. Škropi — če je le mogoče — le v suhem, brezveternem vremenu, ne v rosi in ne v najhujši vročini. Le v sili škropi tudi v rosi.

Glej, da se galica na trti, še predno pride prvi dež, dobro posuši, če ne, potem škropljenje ponovi, kakorhitro nastane lepo vreme.

7. Škropi zlasti spodnje strani listov. Ne oblivaj trt z galico, temveč škropi tako fino, kakor da bi na trto megla ali rosa padala. Ako tako trte poškopiš, so bolj varne proti boleznim kakor če jih oblivaš in poleg tega prihraniš še na galici.

Vzemi torej dobro, močno škropilnico in dobro jo goni, da fino razpršuje. Take škropilnice se dobe lahko potem c. kr. vinarskega nadzorstva. Za škropljenje spodnjih strani listov se dobijo k škropilnicam posebni nastavki, ki imajo obračevalne obročce.

8. Ne škropi samo listja, ampak glej, da bodo tudi ostali zeleni deli trte, zlasti pa tudi grozdje, vselej dobro poškopljeni. Ne pozabi škropiti tudi na zeleno cepljenih trt, koj ko dobro odženejo in večkrat.

9. Ako je le mogoče, poveži mladike vsaj en dan pred vsakratnim škropljenjem. Pri tem oberi vse nepotrebne mladike in zalistnike.

10. Drži vinograd čist od plevela. Čem več zraku in manj vlage pride med trte, tem manj se razvijajo trtne bolezni.

C. kr. vinarski nadzornik:
Bohuslav Skalicky.

Vabilo na izredni občni zbor

Mlekarske zadruge v Dupljah,

registrovane zadruge z omejeno zavezo v likvidaciji,
ki se ho vršil dne 6. junija 1912 ob 4. uri popoldne
v Zgor. Dupljah h. št. 1.

Dnevni red:

Sklepanje o poročilu likvidatorjev in o tem, komu se dajo v varstvo poslovne knjige.

Ako bi ta občni zbor ob navedenem času ne bil sklepčen, vrši se pol ure kasneje na istem mestu in po istem dnevnem redu drug občni zbor, ki bo veljavno sklepal ne glede na število navzočih zadrušnikov.

Vabilo na redni občni zbor

Hranilnice in posojilnice na Dobrovi,

reg. zadr. z neomejeno zavezo

ki se bo vršil dne 16. junija 1912 ob 3. uri popoldne
v uradni sobi.

Dnevni red:

1. Poročilo načelstva in nadzorstva.
2. Odobritev računskega zaključka za leto 1911.
3. Volitev načelstva.
4. Volitev nadzorstva.
5. Poročilo o izvršeni reviziji.
6. Slučajnosti.

Vabilo na občni zbor

Hranilnice in posojilnice v Leskoven,

reg. zadr. z neom. zav.

ki se bo vršil dne 23. junija 1912 ob 3. uri popoldne v
prostorih posojilnice.

Dnevni red:

1. Poročilo načelstva.
2. Poročilo nadzorstva.
3. Čitanje revizijskega zapisnika.
4. Prememba pravil.
5. Odobritev računskega zaključka za leto 1911.
6. Volitev načelstva in nadzorstva.
7. Slučajnosti.

Načelstvo.

Ob nesklepčnosti tega zbora se vrši takoj drugi, ne
glede na število navzočih članov.

Vabilo na redni občni zbor

Hranilnice in posojilnice v Hrenovcih,

registrirane zadruge z neomejeno zavezo

ki se vrši dne 2. junija 1912 ob polu 4. uri popoldne
v zadrugi uradnici.

Dnevni red:

1. Čitanje in odobrenje zapisnika o zadnjem občnem
zboru.
2. Poročilo načelstva.
3. Potrjenje računskega zaključka za leto 1911.
4. Volitev načelstva.
5. Volitev nadzorstva.
6. Prememba pravil.
7. Slučajnosti.

Vabilo na redni občni zbor

Hranilnice in posojilnice v Podzemlju,

registrirane zadruge z neomejeno zavezo

ki se bo vršil dne 16. junija 1912 ob polu 8. uri popoldne
v posojilniščnem prostoru v župnišču.

Dnevni red:

1. Čitanje poročila o izvršeni reviziji.
2. Poročilo načelstva.
3. Poročilo nadzorstva.
4. Odobritev računskega zaključka za l. 1911.
5. Volitev načelstva.
6. Volitev nadzorstva.
7. Prememba pravil.
8. Slučajnosti.

Ako bi ta občni zbor ob navedenem času ne bil sklep-
čen, vrši se pol ure kasneje na istem mestu in po istem dnev-
nem redu drugi občni zbor, ki bo veljavno sklepal ne glede na
število navzočih zadrugnikov.

Vabilo na redni občni zbor

Rajfajzenske posojilnice v Št. Ilju pri Velenju,

reg. zadr. z neom. zav.,

ki se vrši v nedeljo, dne 9. junija 1912 ob 3. uri popoldne
v posojilničnih prostorih.

Dnevni red:

1. Poročilo načelstva in nadzorstva.
2. Odobritev računskega zaključka za l. 1911.
3. Slučajnosti.

Načelstvo.

Vabilo na redni občni zbor

Posojilnice in hranilnice v Pomjanu,

reg. zadr. z neom. zavezo,

ki se bo vršil dne 2. junija ob 5. uri popoldne
v župniških prostorih.

Dnevni red:

1. Poročilo načelstva in nadzorstva.
2. Odobrenje računskega zaključka za l. 1911.
3. Volitev načelstva.
4. Volitev nadzorstva.
5. Slučajnosti.

Vabilo na redni občni zbor

Kitarskega društva v Domžalah,

reg. zadr. z om. zav.

ki se bo vršil dne 9. junija 1912 ob 1/2 4. uri popoldne
v zadrugi prostorih.

Dnevni red:

1. Poročilo načelstva in nadzorstva.
2. Odobritev računskega zaključka za leto 1911.
3. Volitev načelstva.
4. Volitev nadzorstva.
5. Poročilo o izvršeni reviziji.
6. Slučajnosti.

Ako bi ta občni zbor ob navedenem času ne bil sklep-
čen, vrši se pol ure pozneje na istem mestu in po istem
dnevem redu drugi občni zbor, ki bo veljavno sklepal ne
glede na število navzočih zadrugnikov.

Načelstvo.

Vabilo k občenemu zboru

Hranilnice in posojilnice v Stoprech,

reg. zadr. z neom. zav.

kateri se vrši v nedeljo dne 16. junija 1912 ob 3. uri popoldne
v uradnih prostorih.

Dnevni red:

1. Poročilo načelstva.
2. Poročilo nadzorstva.
3. Odobrenje računskega zaključka za l. 1910 in 1911.
4. Čitanje revizijskega poročila.
5. Sprememba društvenih pravil.
6. Volitev načelstva.
7. Volitev nadzorstva.
8. Slučajnosti.

Ako ob določeni uri občni zbor ni sklepčen, se vrši
čez jedno uro drugi občni zbor, ki sklepa pri vsakem številu
navzočih zadrugnikov.

K obilni vdeležbi vabi

Načelstvo.

Vabilo na redni občni zbor

Mlekarske Zveze v Ljubljani,

reg. zadr. z omejeno zavezo,

ki se bo vršil dne 10. junija 1912 ob 10. uri dopoldne v
lastnih prostorih, Dunajska cesta, št. 32.

Dnevni red:

1. Čitanje zapisnika o zadnjem občnem zboru.
2. Poročilo načelstva.
3. Poročilo nadzorstva.
4. Odobritev računskega zaključka za leto 1911.
5. Prenemba pravil.
6. Volitev načelstva.
7. Volitev nadzorstva.
8. Slučajnosti.

Ako bi ta občni zbor ob navedenem času ne bil sklepčen, vrši se pol ure pozneje na istem mestu in po istem dnevnem redu drug občni zbor, ki bo veljavno sklepal ne glede na število navzočih zadržnikov.

Vabilo na redni občni zbor

Hranilnice in posojilnice v Blagovici,

reg. zadr. z neom. zav.

ki se bo vršil dne 16. junija 1912 ob 3 1/2 uri popoldne v
cerkveni hiši v Blagovici.

Dnevni red:

1. Čitanje in odobrenje zapisnika o zadnjem občnem zboru.
2. Poročilo načelstva in nadzorstva.
3. Predložitev in potrjenje računa za leto 1911.
4. Volitev načelstva.
5. Volitev nadzorstva.
6. Slučajnosti.

Odbor.

Vabilo na redni občni zbor

Hranilnice in posojilnice na Bučki,

reg. zadr. z neomejeno zavezo

ki se bo vršil dne 2. junija 1912 ob 3. uri popoldne v
posojilnični pisarni.

Dnevni red:

1. Poročilo načelstva.
2. Poročilo nadzorstva.
3. Poročilo o izvršeni reviziji.
4. Odobritev računskega zaključka za leto 1911.
5. Slučajnosti.

Ako bi ta občni zbor ob določeni uri ne bil sklepčen, vrši se pol ure pozneje občni zbor, ki sklepa ob vsakem številu navzočih članov.

Načelstvo.

Vabilo na redni občni zbor

Hranilnice in posojilnice v Dobu,

registrovane zadruga z neomejeno zavezo

ki se bo vršil v nedeljo dne 9. junija 1912.

Dnevni red:

1. Branje zapisnika zadnjega občnega zbora.
2. Poročilo načelstva.
3. Poročilo nadzorstva.
4. Odobritev računskega zaključka za leto 1911.
5. Branje revizijskega zapisnika.
6. Volitev načelstva.
7. Volitev nadzorstva.
8. Slučajnosti.

Ako bi ta občni zbor ob navedeni uri ne bil sklepčen, se skliče čez pol ure drug občni zbor, ki sklepa veljavno ne glede na število navzočih članov.

Vabilo na redni občni zbor

Kmečke hranilnice in posojilnice v Škalah,

registrovane zadruga z neomejeno zavezo,

ki se bo vršil dne 2. junija t. l. ob 3. uri popoldan v pro-
storih bralnega društva.

Dnevni red:

1. Poročilo načelstva.
2. Odobritev računskega zaključka za leto 1911.
3. Izvolitev načelstva in nadzorstva.
4. Slučajnosti.

Ako bi ta občni zbor ob isti uri ne bil sklepčen, se vrši pol ure pozneje na istem mestu in z istem vspešdom drugi občni zbor, sklepčen ob vsakem obisku.

Vabilo na redni občni zbor

Živinorejske zadruga za občino Žmince in Škofjaloka,

reg. zadr. z om. zav.

ki se vrši dne 9. junija 1912 dopoldne ob 10. uri v prostorih
g. načelnika Matevža Pečnika v Bodovljah št. 1.

Dnevni red:

1. Poročilo načelstva.
2. Poročilo nadzorstva.
3. Odobritev računskega zaključka za leto 1911.
4. Slučajnosti.

K obilni udeležbi vabi

Načelstvo.

Vabilo na redni občni zbor

Kmetijskega društva v Rovtah pri Logatcu,

reg. zadr. z om. zav.,

ki se bo vršil dne 16. junija 1912 ob 3. uri popoldne
v združnem prostoru.

Dnevni red:

1. Poročilo načelstva.
2. Odobrenje računskega zaključka za leto 1911.
3. Poročilo o izvršeni reviziji.
4. Volitev načelstva.
5. Volitev nadzorstva.
6. Slučajnosti.

Ako bi ta občni zbor ob navedenem času, vsled pre-
pičle vdeležbe ne bil sklepčen, vrši se pol ure pozneje na
istem mestu in po istem dnevnem redu drug občni zbor ki bo
veljavno sklepal ne glede na število navzočih članov.

Vabilo na VII. redni občni zbor

Hranilnice in posojilnice v Lukovici,

reg. zadr. z neom. zav.

ki se vrši dne 2. junija 1912 ob 3. uri popoldne
v posojilniških prostorih na Brdu.

Dnevni red:

1. Poročilo načelstva.
2. Poročilo nadzorstva.
3. Potrjenje računskega zaključka za leto 1911.
4. Volitev načelstva.
5. Volitev nadzorstva.
6. Slučajnosti.

Načelstvo.

Bilanca

Hranilnice in posojilnice
v Komendi,

reg. zadr. z neom. zavezo,
z dnem 31. decembra 1911.

Aktiva:	K
Posojila	121.967-42
Tekoči račun z zvezo	247.273-62
Inventar premični	176-21
Zaostale obresti posojil	386-81
Delež pri Zadr. zvezi	1.000-—
Delež pri kitarski zadrugi	100-—
Stalna vloga	2.000-—
Prehodni	3.041-59
Gotovina 31. decembra 1911	1.236-10

Skupaj . . . 377.181-75

Pasiva:	K
Deleži	392-—
Hranilne vloge s kapitalizo- vanimi obrestmi	371.508-91
Predplačane obresti posojil	323-49
Rezervni zaklad	3.771-30
Čisti dobiček	1.186-05

Skupaj . . . 377.181-75

Denarni promet . . . K 379.678-92

Stanje članov začetkom l. 1911	184
Prirastlo	12
Odpadlo	—
Stanje koncem l. 1911	196

Bilanca

Hranilnice in posojilnice
v Poljanah nad Škofj. lokom,

reg. zadr. z neom. zavezo,
z dnem 31. decembra 1911.

Aktiva:	K
Posojila	528.517-54
Tekoči račun z zvezo	365.704-—
Inventar premični	581-24
Inventar nepremični	19.943-30
Zaostale obresti posojil	11.781-29
Vrednost kolekov	30-—
Delež pri Zadr. zvezi	1.000-—
Delež pri Ljudski posojilnici v Ljubljani	4-—
Tekoči račun s člani	34.592-91
Zamudne obresti	735-74
Tekoči račun s pošt. hran.	1.810-09
Gotovina 31. decembra 1911	1.432-90

Skupaj . . . 996.133-01

Pasiva:	K
Deleži	942-—
Hranilne vloge s kapitalizo- vanimi obrestmi	975.211-99
Predplačane obresti posojil	922-74
Rezervni zaklad	15.952-90
Čisti dobiček	3.103-38

Skupaj . . . 996.133-01

Denarni promet . . . K 930.156-04

Stanje članov začetkom l. 1911	460
Prirastlo	16
Odpadlo	5
Stanje koncem l. 1911	471

Bilanca

Posojilnice in hranilnice
v Šmartnem pri Litiji,

reg. zadr. z neom. zavezo,
z dnem 31. decembra 1911.

Aktiva:	K
Posojila	275.434-15
Tekoči račun z zvezo	172.439-—
Inventar premični	1.096-10
Inventar nepremični	7.989-97
Zaostale obresti posojil	9.935-05
Delež pri Zadr. zvezi	1.000-—
Gotovina 31. decembra 1911	5.098-52

Skupaj . . . 472.992-79

Pasiva:	K
Deleži	734-—
Hranilne vloge s kapitalizo- vanimi obrestmi	465.200-22
Predplačane obresti posojil	390-04
Tekoči račun s člani	200-—
Rezervni zaklad	5.858-29
Čisti dobiček	610-24

Skupaj . . . 472.992-79

Denarni promet . . . K 617.274-88

Stanje članov začetkom l. 1911	326
Prirastlo	45
Odpadlo	4
Stanje koncem l. 1911	367

Bilanca

Hranilnice in posojilnice
na Igu,

reg. zadr. z neomejeno zavezo,
z dnem 31. decembra 1911.

Aktiva:	K
Posojila	357.982-06
Inventar premični	267-84
Inventar nepremični	8.575-32
Zaostale obresti posojil	6.592-49
Pomožna akcija	460-12
Delež pri Zadr. zvezi	1.000-—
Delež pri Ljudski posojilnici	4-—
Delež pri Unionu	500-—
Prehodni	745-43
Naložen denar	1.000-—
Gotovina 31. decembra 1911	5.752-48

Skupaj . . . 382.879-74

Pasiva:	K
Deleži	1.870-—
Hranilne vloge s kapitalizo- vanimi obrestmi	313.096-36
Tekoči račun z zvezo	51.609-—
Predplačane obresti posojil	920-64
Tekoči račun s člani	1.014-71
Rezervni zaklad	13.373-09
Čisti dobiček	995-94

Skupaj . . . 382.879-74

Denarni promet . . . K 373.643-82

Stanje članov začetkom l. 1911	403
Prirastlo	9
Odpadlo	38
Stanje koncem l. 1911	374

Bilanca

Hranilnice in posojilnice
v Trnovem,

reg. zadr. z neom. zavezo,
z dnem 31. decembra 1911.

Aktiva:	K
Posojila	943.558-81
Naložen denar	31.114-33
Inventar premični	1.060-67
Prehodni	1.144-51
Zaostale obresti posojil	29.970-22
Vrednost tiskovin	50-—
Obresti prehodnih	855-40
Delež pri Zadr. zvezi	1.000-—
Delež pri Ljudski posojilnici	4-—
Delnice opekarne	10.000-—
Delnice pri Unionu	500-—
Obresti prioritet. delnic	46-81
Gotovina 31. decembra 1911	18.246-82

Skupaj . . . 1.037.551-57

Pasiva:	K
Deleži	1.814-—
Hranilne vloge s kapitalizo- vanimi obrestmi	621.435-45
Tekoči račun z zvezo	373.633-—
Predplačane obresti posojil	413-84
Dolg pri Gospodarski zvezi	8.547-89
Rezervni zaklad	31.114-33
Čisti dobiček	593-06

Skupaj . . . 1.037.551-57

Denarni promet . . . K 1.114.371-73

Stanje članov začetkom l. 1911	897
Prirastlo	26
Odpadlo	5
Stanje koncem l. 1911	918

Bilanca

Hranilnice in posojilnice
na Krki,

reg. zadr. z neom. zavezo,
z dnem 31. decembra 1911.

Aktiva:	K
Posojila	157.042-68
Tekoči račun z Zvezo	20.376-—
Inventar premični	224-13
Zaostale obresti od posojil	2.608-18
Delež pri Zadr. zvezi	1.000-—
Stalna vloga pri «Zvezi»	1.000-—
Gotovina 31. decembra 1911	5.099-32

Skupaj . . . 187.350-31

Pasiva:	K
Deleži	364-—
Hranilne vloge s kapitalizo- vanimi obrestmi	184.229-03
Rezervni zaklad	2.276-56
Čisti dobiček	480-72

Skupaj . . . 187.350-31

Denarni promet . . . K 199.635-88

Stanje članov začetkom l. 1911	164
Prirastlo	19
Odpadlo	1
Stanje koncem l. 1911	182